

**Specificitatea spiritualității ortodoxe
(The specificity of Orthodox spirituality)**

PhD. Traian-Alexandru Miu

Faculty of Theology and Sciences of Education of the
Valahia University of Târgoviște,
ROMANIA,

E-mail: traianalexandrumiu@gmail.com

ABSTRACT

English Abstract: *The notion of spirituality Orthodoxy acquires the meaning of life lived in communion with the Holy Trinity, who was discovered by Jesus Christ according to the teachings contained in the Gospel. The Orthodox spirituality can have the valence of transparency of the Christ for man and transparency of the man for Christ, achieved through the work of the Holy Spirit in the Church. The final target of the entire Orthodox spirituality is the perfection of the believer in Christ, achievable only through personal participation in His divine-human life, cleansing our passions and acquiring virtues. The means by which we can come to Christ living in us are asceticism, which concerns our personal efforts to acquire divine grace and mystique, which involves receiving divine grace given to us to live and to know the spiritual state of the union with God.*

Romanian Abstract: *În ortodoxie noțiunea de spiritualitate capătă înțelesul de viață trăită în comuniune cu Sfânta Treime, cea Care a fost descoperită de către Iisus Hristos și în conformitate cu învățăturile cuprinse în Evanghelie. Spiritualitatea ortodoxă poate avea valența unei transparențe a lui Hristos pentru om și a transparenței omului pentru Hristos, realizată prin intermediul lucrării Duhului Sfânt în Biserică. Ținta finală a întregii spiritualități ortodoxe este desăvârșirea credinciosului în Hristos, lucru realizabil numai prin participarea personală la viața Sa divino-umană, curățindu-ne de patimi și dobândind virtuțile. Mijloacele prin care noi putem ajunge la trăirea lui Hristos în noi sunt asceza, care privește eforturile noastre personale în vederea dobândirii harului divin, și mistica, care presupune primirea harului divin care ni se dăruiește pentru a viețui și a cunoaște starea spirituală a unirii cu Dumnezeu.*

Keywords: spirituality, orthodoxy, perfection, the ascetical, the mystical.

I. Sensurile cuvântului „spiritualitate”

Putem spune despre termenul de „spiritualitate” faptul că este echivoc și asta datorită înțelesurilor multiple pe care le posedă.

Sensurile cuvântului „spiritualitate” pot fi împărțite în trei categorii:

1. viață interioară;
2. cultură;
3. viață duhovnicească.[1]

1. Dacă avem în vedere primul sens, spiritualitatea înseamnă acea „trăire intensă a clipei, indiferent de valoarea calitativă a conținutului sufletesc trăit, adică ... activitate, frământare, entuziasm, lirism, înflăcărare, tragism; și pentru aceasta: sinceritate, depășire neconținută și aspirație la integralitate. (...) Spiritual, în acest sens, e omul «viu», «nou» și «autentic». Caracterele dominante ale acestui înțeles sunt: imediatismul, activismul, psihologismul (interioritatea) și biologismul.”[2]

2. În cel de-al doilea sens, termenul de „spiritualitate” presupune o formă de viață care are în vedere un sens, lupta pentru un ideal sau pentru o valoare. De aceea, „nu orice trăire e spirituală în acest sens, ci numai trăirea valabilă, adică orientată axiologic – caracterul spiritual nedatorându-se faptului sufletesc al trăirii, ci faptului dependenței acestei trăiri de lumea valorilor ideale. «Spiritual» e, în această accepție, «omul de geniu», creatorul și înfăptuitorul de valori. Caracterul obiectiv și cel normativ al lumii valorilor deosebesc această poziție de cea dintâi, care nu admite nici o ieșire din conștiință, nici criteriu de conformare. Caracterul ideal și cel imanent al valorilor o deosebesc de cea din urmă”[3].

Acest sens îi permite spiritualității să posedă forme diferite în funcție de diversele trăiri sufletești și de grupurile sociale unde se manifestă.

3. Al treilea sens al spiritualității înseamnă „viață veșnică, trăire în universalitatea absolută, în Duhul Sfânt; asceză și viață mistică”[4]. În acest sens „spiritual” este numai „sfântul”, adică acela care se bucură de viața în comuniune cu Dumnezeu luptând împotriva a tot ceea ce este rău.

Acest sens al spiritualității se apropie de cel dintâi prin caracterul intern și realist dar, este deosebit de el prin caracterul eteronom al trăirii deoarece sfântul nu-și este sieși lege și măsură. Deosebirea față de al doilea sens al spiritualității constă în faptul că în viața duhovnicească inițiativa o are Dumnezeu, omul răspunzând chemării divine, pe când în viața culturală omul are inițiativa și răspunderea pentru aceasta. Viața duhovnicească are un caracter receptiv, în schimb, viața culturală are un caracter creator.

II. Definirea termenului

Cuvântul „spiritualitate” nu a fost utilizat în tradiția filosofico-religioasă și nici în cea biblico-teologică mai veche. El derivă din latinescul „spiritus”, „spiritualis”, fiind întâlnit sporadic în secolele al V-lea și al VI-lea în Apus, referindu-se la esența existenței creștine. Întrebuințarea acestui cuvânt a început să fie mai deasă începând cu secolele al XII-lea și al XIII-lea, ca mai apoi, în secolul al XVII-lea, prin întrebuințarea francezescului „spiritualité” să capete înțelesul de legătură personală a omului cu Dumnezeu. Astăzi se poate vorbi despre o spiritualitate creștină deoarece viața în Hristos este singura vocație fundamentală a creștinului.[5]

În înțeles general, prin cuvântul „spiritualitate” se înțelege ceva care are legătură cu spiritul, cu ființa și manifestările lui. În consecință, spiritualitatea se poate referi la activități ale spiritului uman, precum: gândirea, cunoașterea, exprimarea, creația etc.

În sensul acesta, spiritualitatea poate să cuprindă aspecte diverse ale vieții umane, precum orice manifestare sau experiență morală, filosofică, religioasă, literară, estetică etc.

Se poate vorbi astfel despre spiritualitatea unui popor, a unei epoci, a unui grup socio-istoric sau a unei persoane. În acest caz, spiritualitatea se confundă într-o oarecare măsură cu ceea ce se înțelege prin cuvântul „cultură”.

În înțeles restrâns, din perspectiva teologiei, spiritualitatea în forma ei fundamentală și de o mare profunzime poate fi întâlnită în spiritualitatea religioasă, adică în religie care este „legătură vie între om și Dumnezeu, ca complexitate de relații vii între spiritul uman și realitatea

spirituală divină. Acesta este domeniul prin excelență al spiritualității. În înțelesul acesta se vorbește de spiritualitate creștină, iudaică, islamică etc. Sensul religios al spiritualității este mult mai popular decât sensul general, menționat mai sus.”[6]

Creștinismul conferă noțiunii de spiritualitate înțelesul de viață trăită în comuniune cu Sfânta Treime, cea Care a fost descoperită de către Iisus Hristos și în conformitate cu învățăturile cuprinse în Evanghelie. Comuniunea cu Hristos și cu Sfânta Treime este posibilă datorită conlucrării cu Duhul Sfânt, în Biserică. Fundamentul acestei comuniuni este Sfântul Botez.

Spiritualitatea poate avea valența unei transparențe a lui Hristos pentru om și a transparenței omului pentru Hristos, „care se realizează numai prin lucrarea Duhului Sfânt în Biserică, Care face prezent și înțeles pe Hristos în cuvântul Scripturii și Îl împărtășește pe Hristos prin Tainele Bisericii și în mod plenar prin Sfânta Euharistie, ca Jertfă și Taină în același timp. În transparența pentru Hristos pe care ne-o dă Duhul Sfânt este libertatea de a ne dăruii lui Hristos și oamenilor cu care Hristos se identifică în tot locul (Matei, 25,40 și 45).”[7]

Fiind transparentă a creștinului pentru Hristos, spiritualitatea implică relația omului cu Dumnezeu și urcușul progresiv spre aceasta. Viața creștinului capătă sens și valoare doar în momentul în care el relaționează cu Dumnezeu în vederea dobândirii stării de mântuire. Pentru a fi în legătură cu Dumnezeu trebuie să-I păzești poruncile: „De vrei să intri în viață, păzește poruncile” (Matei 19, 17). Căci „cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește; iar cel ce Mă iubește pe Mine va fi iubit de către Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui” (Ioan 14, 21). Sfântul Maxim Mărturisitorul spune faptul că „în poruncile dumnezeiești este Hristos însuși”[8] și de aceea putem spune despre spiritualitate că este acel proces prin care „credincioșii devin treptat întrupări ale lui Hristos. Și anume, procesul în care Hristos Se întrupează în cei care Îi urmează atrăgându-i la Sine, dar fără să-i anuleze ca persoane și ca subiecte de comuniune, fără să le anuleze, deci, identitatea, ci sporind-o în ei prin dăruiri și îmbogățiri reciproce.”[9]

În înțelesul său creștin, spiritualitatea poate fi înțeleasă și ca „împlinirea aspirațiilor fundamentale ale spiritului uman după o comuniune multiplă și infinită și după o realizare de sine integrală, care implică în același timp raportul omului cu Dumnezeu și cu lumea creată, în care el (omul) se definește ca «spirit întrupat» sau ca ființă care unește în sine spiritualul cu materialul.”[10]

Spiritualitatea poate fi definită ca fiind acea simțire sau experiență conștientă a harului lui Dumnezeu, „care se manifestă într-un mod de cunoaștere și de viață, în care spiritul își recapătă – sau este reconsiderat în – libertatea și noblețea sa. Este procesul existențial spre îndumnezeire, spre reposedarea personală a Duhului Sfânt, prin luptele nevăzute, pentru a recâștiga sensibilitatea față de Dumnezeu”[11].

III. Desăvârșirea - ținta spiritualității ortodoxe

Spiritualitatea ortodoxă are ca țintă finală desăvârșirea credinciosului în Hristos, desăvârșire ce se poate obține în Hristos numai și numai prin participarea personală la viața Sa divino-umană. Putem spune că spiritualitatea creștină este „viața nouă *cu Hristos și în Hristos* condusă de Duhul Sfânt”[12]. Având în vedere acest lucru, se poate afirma faptul că spiritualitatea ortodoxă urmărește ca omul credincios să ajungă la desăvârșire numai dacă se unește cu Hristos și se realizează astfel acea întipărire a chipului uman al lui Hristos în el. De aceea, putem ajunge cu ușurință la concluzia că scopul urmărit de către spiritualitatea ortodoxă este de a-l ajuta pe om să se unească cu Dumnezeu, în Hristos. Știm însă că Dumnezeu are atributul de a fi nesfârșit, de aici ne putem da seama cu ușurință că scopul unirii cu El, adică

desăvârșirea noastră, nu poate avea niciodată un capăt dincolo de care nu se mai poate înainta. De aceea, putem spune că desăvârșirea sau unirea noastră cu Dumnezeu presupune un progres nesfârșit, nefiind limitată doar la o țintă. Cu toate acestea, se pot diferenția pe drumul desăvârșirii două mari etape: una în care înaintarea spre desăvârșire se face prin eforturi de purificare de patimi și de dobândire a virtuților; și alta în care viața omului este tot mai înaintată în unirea cu Dumnezeu, etapă în care lucrările omului i se substituie lucrarea lui Dumnezeu, omul participând într-o mare măsură prin receptivitatea sa pentru a fi umplut de tot mai multă viață dumnezeiască.[13]

Având în vedere cele spuse, putem spune că stării finale a vieții spirituale îi este proprie unirea sufletului cu Dumnezeu, unire ce se poate realiza prin lucrarea Duhului Sfânt, avându-se mai întâi în vedere continuul efort de purificare pe care este dator să îl desfășoare credinciosul. Unirea se realizează în clipa în care efortul de purificare, cu care se îndeletnicește omul, îl ridică pe acesta din urmă la acea *asemănare cu Dumnezeu* care este caracterizată mai ales prin cunoaștere și iubire. Unirea sufletului cu Dumnezeu are ca efect o potențare a energiilor spirituale din om, conferindu-i acestuia numeroase harisme. În lumea ortodoxă, pentru a caracteriza unirea cu Dumnezeu, se folosește și termenul de *îndumnezeire*, sau de *participare la dumnezeire*. Însăși ținta spiritualității creștine ortodoxe este atingerea stării de *îndumnezeire* sau de participare la viața plină de har a dumnezeirii. Această stare de *îndumnezeire*, de unire cu Dumnezeu prin intermediul lucrării Duhului Sfânt, înglobează în sine două învățături generale:

1. Una care reprezintă cea din urmă treaptă a urcușului spiritual al omului, drept pentru care această etapă din viața pământească a credinciosului, spre care el a ținut întreaga lui viață, se numește și *desăvârșire*.

2. Cealaltă învățatură este aceea a realizării *îndumnezeirii* prin participarea credinciosului la puterile divine, prin umplerea sa de *nemărginire divină*.[14]

Reprezentând cea mai înaltă treaptă a desăvârșirii, pe care omul credincios o poate atinge pe pământ, *îndumnezeirea* nu este altceva decât o stare normală de actualizare a puterilor omenești, în care cunoașterea, iubirea și forța spirituală la care ajunge credinciosul, se hrănesc din harul divin.

Lucrarea Duhului Sfânt are meritul de a-l ridica pe om pe culmile vieții duhovnicești dar numai printr-un continuu proces de eforturi și nevoițe din partea omului, pentru că la starea de desăvârșire și de unire tainică cu Dumnezeu nu se poate ajunge decât prin străduințe ascetice. Eforturile ascetice sunt comparate de către Sfântul Apostol Pavel cu nenumăratele exerciții fizice pe care le făceau atleții pentru a obține victoria în lupte. „Fără a întrebuița termenul ca atare, Sfântul Pavel s-a folosit de icoana vechilor exerciții trupești pentru a caracteriza nevoițele creștinului în vederea dobândirii desăvârșirii.”[15]

IV. Urcușul duhovnicesc – specificul spiritualității ortodoxe

Spiritualitatea ortodoxă reprezintă modalitatea prin care creștinul înaintază pe calea ce duce la desăvârșirea în Hristos, lucru posibil printr-o curățire de patimi și prin dobândirea virtuților. Desăvârșirea culminează în iubire, stare la care se poate ajunge în momentul în care creștinul este curățit de toate patimile și a dobândit toate virtuțile. Înaintarea omului pe această cale înseamnă totodată și un progres în unirea cu Hristos, o cunoaștere a Lui prin experiență, ajungându-se în cele din urmă la *îndumnezeirea* sa.

Este vorba de un urcuș duhovnicesc, un progres nesfârșit spre unirea cu Dumnezeu Cel care ne și este ținta finală. Pe drumul *îndumnezeirii* se pot distinge două etape:

a. înaintarea spre desăvârșire prin eforturile personale ale omului în vederea curățirii de patimi și a dobândirii virtuților;

b. viața tot mai înaintată în unirea cu Dumnezeu în care primează lucrarea divină, omul trebuind să fie doar receptiv pentru a se umple de viață dumnezeiască.[16]

Urcușul duhovnicesc este condiționat de angajarea noastră cu întreaga ființă, într-o strânsă legătură de comuniune și comunicare cu Biserica, hrănindu-ne din izvorul cel viu al credinței statornice și apostolice, astfel încât să ajungem la „starea bărbatului desăvârșit”, la „măsura vârstei deplinătății lui Hristos”. De altfel, posibilitatea *asemănării* cu Dumnezeu a fost un dar al creației dumnezeiești, fiind totodată ținta spre care ar trebui să se îndrepte întreaga făptură umană prin împreună lucrarea cu harul Duhului Sfânt. Spiritualitatea ortodoxă nu este altceva decât „trăirea înaltă a adevărilor dumnezeiești revelate în Duhul iubirii Treimice, în Biserica lui Hristos – Trupul Său”. [17]

Înaintarea omului spre unirea cu Mântuitorul Hristos, spre cunoașterea Lui prin experiență, ajungând să realizeze asemănarea cu El și câștigând astfel mântuirea și îndumnezeirea, presupune transformarea ontologică a credinciosului, el devenind Dumnezeu după har. Acest lucru este posibil în măsura în care creștinul își trăiește viața potrivit învățaturii Mântuitorului Iisus Hristos, viețuind astfel în comuniune de iubire cu Dumnezeu și cu semenii. Mântuirea ne-a fost adusă obiectiv de Iisus Hristos prin Întruparea, Viața și Învățătura Sa, prin Patimi și Cruce, Înviere și Înălțare, lucrări dumnezeiești ale căror roade suntem datori să ni le însușim fiecare dintre noi prin har, credință și fapte bune, în cadrul Bisericii.

În Biserică începe și se împlinesc procesul înaintării pe calea desăvârșirii, al celor care au credință și împlinesc sfaturile date de Mântuitorul Hristos. Biserica Ortodoxă este cea care contribuie la moralizarea societății prin educarea continuă a credincioșilor în spiritul iubirii creștine care este jertfelnică și dăruitoare.

V. Dimensiunile spiritualității ortodoxe

Cea dintâi dimensiune a spiritualității ortodoxe este cea verticală ce se manifestă în dorința arzătoare de a fi în comuniune cu Dumnezeu. Această comuniune este posibilă doar datorită ajutorului dat de harul dumnezeiesc. De această dimensiune verticală a spiritualității ortodoxe este legat și adevărul privind ființa lui Dumnezeu și lucrarea Lui în lume pentru noi și pentru întreaga făptură creată. Tendința noastră verticală spre a câștiga viața veșnică, spre a ne sălășlui în Împărăția cerească, trebuie să aibă drept fundament cunoașterea lui Dumnezeu și mărturisirea lui Iisus Hristos, după cum ne precizează Mântuitorul Însuși: „Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis” (Ioan 17, 3).

Dimensiunea verticală a spiritualității ortodoxe, concretizată în comuniunea omului cu Dumnezeu se reflectă și într-o dimensiune orizontală pe care omul o experimentează cu semenii în viața de toate zilele, și aceasta datorită faptului că toate persoanele umane, din toate locurile și din toate timpurile, deși deosebite între ele, poartă o fire comună pe care au primit-o de la Dumnezeu. Unitatea firii umane a fost sfâșiată prin căderea în păcatul strămoșesc din cauza egoismului și nu se mai poate reface decât prin Duhul Fiului, care este Duhul comuniunii în iubire. De aceea, orice om are nevoie de comuniunea cu ceilalți semeni, fiindcă firea umană din fiecare se cere întregită prin experiența și lucrarea altora. Oamenii se întregesc și se îmbogățesc sufletește printr-o reciprocă și intensă dăruire și primire de experiență. Este și motivul pentru

care desăvârșirea omului constă într-o activitate dinamică în viața pământească, nefiind o preocupare abstractă. Sfinții Părinți susțin faptul că omul ajunge la desăvârșire prin împlinirea poruncilor dumnezeiești, prin purificarea de patimi și prin lucrarea virtuților.

VI. Asceza și mistica – elemente definitorii ale spiritualității ortodoxe

Calea pe care trebuie să o urmăm pentru a ajunge la starea de desăvârșire și de unire tainică cu Dumnezeu în vederea moștenirii vieții veșnice este lungă și presărată cu numeroase nevoițe. Mijloacele prin care noi putem ajunge la comuniunea cu Dumnezeu, la trăirea Lui în noi, se împart în două:

- *asceza*, care privește eforturile noastre personale în vederea dobândirii harului divin;
- *mistica*, care presupune primirea harului divin care ni se dăruiește pentru a viețui și a cunoaște starea spirituală a unirii cu Dumnezeu.

Ascetica și mistica sunt în esență cele două etape ale procesului cunoașterii mistice.

Ascetica poate fi asemănată cu „o gimnastică specială a trupului și a sufletului, practică de mării anahoreți, de mării pustnici, pentru a muri lumii și a trăi în Dumnezeu.”[18] Regulile ascetice au ca scop mortificarea simțurilor, a trupului, în vederea eliberării sufletului de activitățile senzoriale din lumea înconjurătoare pentru a-l reda unor activități înalte și pure.

Mistica reprezintă încununarea asceticii, vârful cel mai înalt al trăirii religioase ce poate fi caracterizat prin cufundarea eu-lui individual în eu-l divin. Reprezintă, în sine, împreunarea sufletului cu Dumnezeu, purtând denumirea de „extaz”, „adică ieșire din sine, adică salt din ordinea umană în ordinea divină. Față de mistică, ascetica este numai o pregătire care nu condiționează neapărat momentul extazului. Astfel, pot exista asceți ireproșabili care totuși în cursul vieții să nu se fi învrednicit de clipa supremă a extazului.”[19]

Trăirea stării de extaz este condiționată în mod special de harul lui Dumnezeu. Prin asceză se poate atinge limita supremă a umanului iar această limită poate fi depășită numai prin extaz. Sfântul Apostol Pavel a atins starea de extaz. În general sfinții sunt cei care-L cunosc pe Dumnezeu în mod direct, față către față. Noi reușim să-L cunoaștem doar la nivel teoretic, din datele revelației.

Din punct de vedere etimologic termenul „mistică” este de origine greacă și este pus în legătură cu verbele:

- *myo* = a închide ochii, a strânge buzele;
- *myeo* = a iniția în lucrurile tainice, într-un cult secret.

Cuvântul „mistic” este pus în legătură și cu substantivele:

- *mystes* = cel care inițiază;
- *mysterion* = secret, taină, mister religios (partea ezoterică a unui cult ce se dezvăluie doar celor inițiați).[20]

Citându-l pe Joseph Guibert, Nichifor Crainic precizează faptul că termenul „mistic = *mystikos*” avea la greci doar o întrebuintare religioasă, în schimb acela de „mister = *mysterion*” a avut la început sensul de „secret”.

În Vechiul Testament întâlnim cuvântul „mister” întrebuintat în cărțile deuterocanonice și în Daniel, iar în Noul Testament el este întrebuintat de 28 de ori (de 21 de ori îl găsim la Sfântul Apostol Pavel). F. Prot, citat la rândul său de J. Guibert, stabilește pentru cuvântul „mister”, după cum este el întrebuintat în Noul Testament, următoarele înțelesuri:

- taină a lui Dumnezeu în legătură cu mântuirea lumii;

- înțeles ascuns, alegoric sau tipic al unui așezământ, al unei povestiri sau al unui tablou; și
- lucru a cărui acțiune e ascunsă.

Joseph Guibert susținea faptul că în terminologia bisericească mistere (de la termenul grec „mysterion”) pot fi denumite Sfintele Taine, și mai cu seamă cele de „inițiere” în creștinism: Botezul, Mirungerea, Euharistia. Mai târziu caracter de mister a căpătat și orice lucru care depășea puterea de înțelegere a minții.[21]

Termenul „mistic” („mystikos”) nu figurează nici în Noul Testament nici în scrierile Părinților Apostolici. El este întâlnit pentru prima dată la Hipolit (170-235) care l-a întrebuințat pentru a desemna învățăturile păgâne, apoi la Irineu (140-200) și la Clement Alexandrinul (140-216) cu înțelesul de lucru „secret” sau „tainic”.

Din secolul al III-lea cuvântul „mistic” intră în terminologia creștină sub forma a trei înțelesuri deosebite:

1. un înțeles *liturgic*, potrivit căruia mistic este sensul simbolic și ascuns al cultului creștin;
2. un înțeles *exegetic* ce se aplică la interpretarea alegorică a Sfintei Scripturi;
3. un înțeles *teologic* propriu-zis, întâlnit mai întâi la Origen (185-254) și la Metodiul de Olimp (250-311). Ei socoteau drept *mistice* învățăturile mai înalte, mai adânci, mai ascunse, la care nu are acces oricine.

Părinții bisericești vorbesc de două categorii de creștini: unii care primesc adevărul revelat printr-un simplu act de credință și alții care pătrund în esența mistică a adevărului divin printr-o speculație intelectuală înaltă, luminată de har.[22]

Rezumând elementele definițiilor date misticii de către L. Lercher, J. Zahn și E. Kerbs, Nichifor Crainic conține că:

- „mistica e unirea trăită a ființei omenești cu ființa lui Dumnezeu în virtutea asemănării harice;
- această unire mistică se petrece din inițiativa Duhului Sfânt, dar că ea cere din partea omului o continuă purificare;
- harul care o lucrează e un har special;
- afară de acest har special intervin darurile Duhului Sfânt care iluminează și îndumnezeiesc facultățile sufletești ale omului, făcându-le capabile să sesizeze nemijlocit pe Dumnezeu;
- adesea unirea mistică e însoțită de fapte extraordinare și miraculoase, ce nu-i sunt totuși necesare;
- această trăire supranaturală e totodată și cunoaștere și iubire;
- efectele ei ulterioare constau, între altele, dintr-o considerabilă intensificare a energiilor spirituale din om; și
- momentul mistic culminant e o anticipare pământească a fericirii cerești.”[23]

VII. Concluzii

A vorbi despre spiritualitate creștină autentică, înseamnă a vorbi despre Ortodoxie. Etimologic, cuvântul „Ortodoxie” provine din limba greacă, luând ființă din alăturarea termenilor *ορθός, η, ον* și *δόξα, ή*, având înțelesul de slăvire, mărire dreaptă sau dreaptă credință și închinare adevărată, sobornicească. Ortodoxia se caracterizează prin a fi un întreg omogen, neîmpărțit, deoarece ea este viața în Iisus, lucru ce nu poate să fie mărginit de nici o definiție.

Născută din inspirația evanghelică, spiritualitatea ortodoxă apare ca fiind una tipic tradițională. De altfel, cultul fidelității față de Tradiția primară străbate din orice amănunt al spiritualității ortodoxe. Orientalii nu au uitat niciodată că operele Părinților Bisericii sunt, în primul rând, izvoare de viață spirituală.

Spiritualitatea răsăriteană are ca scop unic îndumnezeirea deplină și desăvârșită, dar modul în care acest scop este privit și realizat diferă în funcție de gradul în care fiecare om reușește să-și mărească capacitatea de a-L cunoaște pe Dumnezeu, contemplându-L cu ajutorul minții sau al inimii, desigur cu ajutorul naturii înconjurătoare și al comunității umane.

Referințe bibliografice:

- [1] Nichifor Crainic, *Cursurile de mistică. I. Teologie mistică. II. Mistică germană*, Studiu introductiv și ediție de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2010, p. 157;
- [2] *Ibidem*;
- [3] *Ibidem*, pp. 157-158;
- [4] *Ibidem*, p. 158;
- [5] †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Teologie și Spiritualitate*, Ed. Basilica, București, 2009, pp. 49 – 50;
- [6] *Ibidem*, p. 51;
- [7] Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu (coord.), *Îndrumări Misionare*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1986, p. 480;
- [8] *Ibidem*;
- [9] *Ibidem*;
- [10] †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *op. cit.*, p. 51;
- [11] Preot Prof. Dr. Ion Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1994, pp. 363-364;
- [12] †Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, *Spiritualitatea creștină – pe înțelesul tuturor –*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2002, p. 12;
- [13] Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2002, p. 5;
- [14] *Ibidem*, p. 6;
- [15] *Ibidem*, p. 7;
- [16] Protosinghel Serafim Adam, Mănăstirea Crasna, „Urcușul duhovnicesc – specificul spiritualității ortodoxe”, în rev. *Biserica Ortodoxă*, nr. 1, Ianuarie-Iunie 2004, Ed. Biserica Ortodoxă, Alexandria, 2004, p. 103;
- [17] Pr. Gheorghe Sima, „Aspecte esențiale ale spiritualității ortodoxe”, în rev. *Biserica Ortodoxă*, nr. 1, Ianuarie-Iunie 2000, Ed. Biserica Ortodoxă, Alexandria, 2000, p. 94;
- [18] Nichifor Crainic, *op. cit.*, p. 171;
- [19] *Ibidem*, p. 171;
- [20] *Ibidem*, p. 178;
- [21] *Ibidem*, p. 178-179;
- [22] *Ibidem*, p. 179;
- [23] *Ibidem*, p. 182;